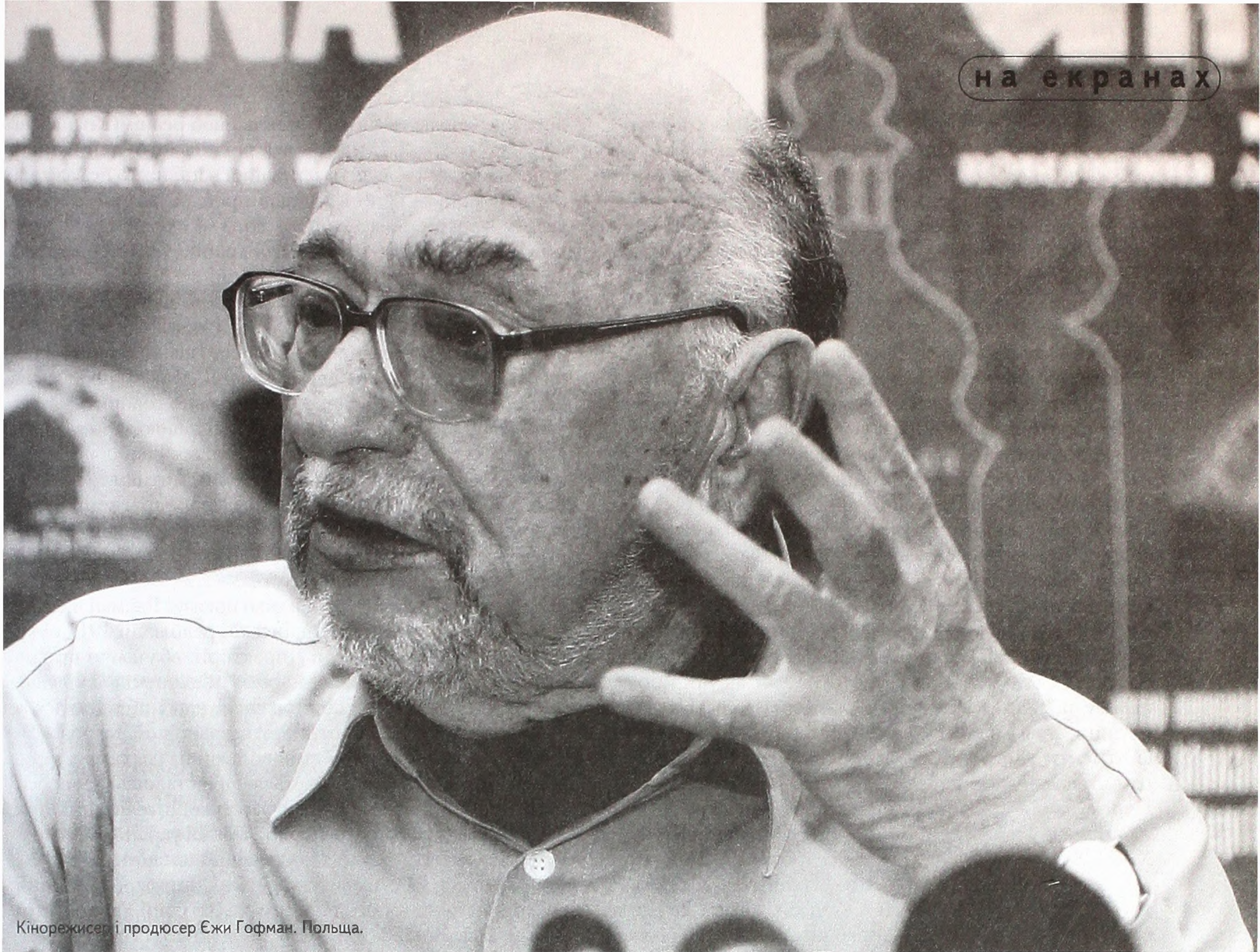

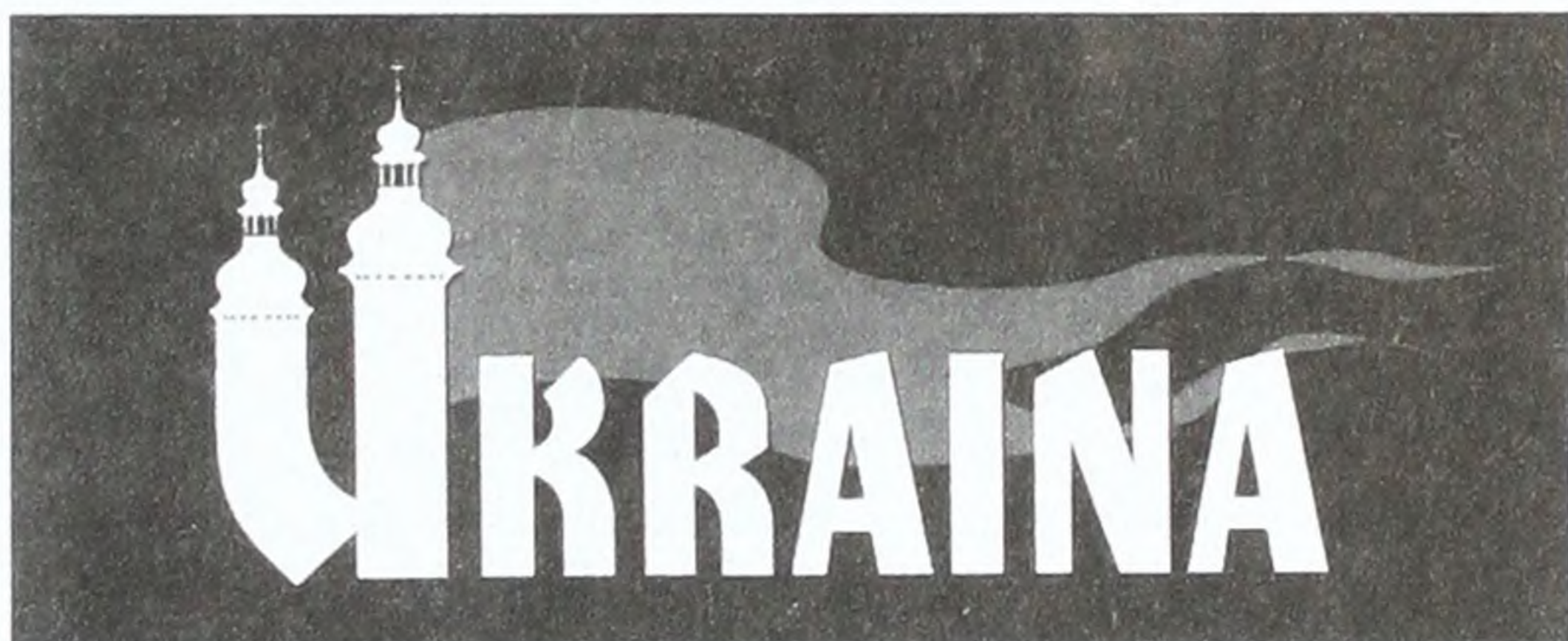
Кінорежисер і продюсер Єжи Гофман. Польща.

Історія України за Єжи Гофманом

У квітні в рамках МКФ «Контакт» було показано другу і третю частину фільму Єжи Гофмана «Україна» (виробництво Zodiak Jerzy Hoffman Film Production 2007).

Лариса Брюховецька

Нагадаємо, що в серпні 2004 року Єжи Гофман зі своїми колегами – оператором Ярославом Жимойдою, художником Сергієм Хотимським, композитором Кшесиміром Дембським, продюсером Єжи Михалюком приїжджали до Києва спеціально для того, щоб дати прес-конференцію з приводу початку роботи над документальною трилогією «Україна». Для Є. Гофмана після успішних ігрових фільмів, особливо «Огнем і мечем», який подивилися 8 млн. глядачів, згадана подія означала повернення до документалістики, з якої він починав свій творчий шлях. Повідомлялося, що автори «шукатимуть відповіді на питання: коли, як і чому країна з європейським корінням змінила шлях розвитку». Хоча, разом із тим, саме глибоко європейська культура та звичаї України, на думку авторів,

є «дійсним квитком у майбутнє».

Тоді планувалося закінчити роботу над фільмом у серпні 2005 року. Але, занурившись в історію України, автори зрозуміли, що так швидко їм не впоратися. Матеріал був настільки складним, наскільки й захоплюючим. Врешті фільм із трилогії виріс до тетралогії, першу серію якої було показано на МКФ «Молодість» у жовтні 2006 року, а че-

рез півроку – другу і третю частини на МКФ «Контакт». Перш ніж почати цю масштабну роботу, Єжи Гофман викликає інтерес до неї кінематографічно-телевізійної спільноти європейських країн, що на хвилі Помаранчевої революції не становило особливих труднощів. Фільм планують придатним для будь-якої дистрибуції – на ТБ, для цифрових носіїв, а також для кінопрокату. Основна мета – щоб глядачеві було приємно його дивитися. Є. Гофман повідомив також, що імпульсом до створення фільму стала книжка Леоніда Кучми «Україна – не Росія».

Режисер формував свою творчу групу не тільки з поляків, а й з українців, і, презентуючи другу і третю частини («Народження нації»), висловлював їм подяку – науковцям-консультантам (історики Наталя Яковенко, В.Грицак), кінооператору Б.Вержбицькому, директору фільму В.Князеву, фахівцю архівної справи Кучерявому. А ще Єжи Гофман звернув увагу глядачів на складну побудову фільму, його неймовірну насиченість: якщо у звичайному фільмі (які він знімав досі) було 500 кадрів, то тут одна серія вміщувала їх 15 тисяч.

Справді, фільм (створений у системі Долбі) вражає високою концентрацією матеріалу. Не враховуючи кількох коротеньких моментів, де слово бере сам автор, простір фільму повністю віддано зображенню й розгортанню історії – насамперед іконографії (архівні документи, фрагменти з історичних фільмів, кінохроніка, пейзажі, пам'ятки архітектури).

Перша серія охоплює період від Київської Русі до національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького. Друга – названа іронічно «Навіки разом» – від Переяславської угоди до кінця XIX століття, третя (Україна чи Малоросія?) – від кін. XIX ст. до Другої світової війни. Паралельні назви цих серій – «Народження нації» та «Становлення нації».

Якщо в первісному задумі Є. Гофман мав намір поставити різним людям три запитання: перше, на Заході – що знаєш про Україну? Друге, в Росії – що думаєш про Україну? Третє, в Україні – хто ти, ким себе відчуваєш?, то згодом він від цього відмовився і, очевидно, не без впливу фахівців-істориків (польських та українських), завдяки чому фільм набув дисциплінованої концептуальної завершеності, що, безперечно, дасть змогу використовувати його як чудовий матеріал для ознайомлення з історією України усіх охочих і в Україні, і за її межами.

Єжи Гофман свідомий того, що один і той факт історії може мати різну інтерпретацію. Його робота цінна тим, що знаходить наукову рівновагу між полярними інтерпретаціями. Допмагають йому у цій виваженості вчені кількох країн, а також його власна, так би мовити, незаангажованість іноземця (хоча категорично стверджувати його безсторонність не можна: друга дружина Єжи Гофмана – Валентина – була киянкою, і пам'ять про неї, а вона померла 1998 року, відіграє помітну роль в інтересі польського режисера до України).

Є.Гофман як автор сценарію спільно з Тадеушем Іванським розглядає історію України в європейському контексті, і тому для нього ключем стали слова Гарібальді, під проводом якого у другій половині XIX століття Італія вийшла зі складу Австрії і здобула свою незалежність: «Ми створили державу, а тепер треба створити націю». Гофман свідомий того, що це складніше, адже й Польщі

довелося докласти чимало зусиль, щоб реанімувати свою державу після багаторічного російського панування, хоча у випадку Польщі на існування нації ніхто не зазіхав. З формуванням нації в Польщі проблем значно менше, аніж в Україні, адже вийшла вона зі складу Російської імперії на 74 роки раніше за Україну, та й державний досвід Польщі незрівнянно більший.

У другій і третій серіях режисер ретельно відстежує процес формування української нації і показує: тоді як колишні лідери Гетьманщини порівняно швидко асимілювалися в середовищі Російської імперії, дбаючи про власні привілеї, статус дворянства (як дослівно говорить автор фільму: «Жадоба до орденів була сильнішою за тягу до автономії України»), то через століття передовим українським умам, національно свідомим митцям та науковцям довелося розплачуватися за прагнення до відродження нації власною свободою і можливістю творити – йдеться насамперед про Тараса Шевченка і членів Кирило-Мефодіївського братства.

Так само виважено і переконливо показує Гофман надзвичайно складний період Української революції 1917 року, періоду УНР, Гетьманату й Директорії, вбачаючи причину втрати Україною незалежності й підкорення її більшовицькою Росією у неспроможності нації об'єднатися в монолітну єдність і протистояти зовнішній загрозі. Ті, хто пішов на поступки більшовицькій владі, самі ж і стали її жертвами. У фільмі йдеться і про сталінські репресії інакомислячих, винищення української інтелігенції, про Голодомор. Доведена до крайньої межі, українська нація, чий факт існування в часи сталінщини вже був під питанням, під час Другої світової війни чинить збройний спротив фашизму і більшовизму на Західній Україні, тим самим засвідчуючи власну незнищенність і життєздатність. Гофман відверто ставить питання про роль Російської імперії, а згодом і СРСР у тих трагедіях, яких довелося зазнати українцям. «Я не хочу шукати особливостей нації в жанровості, – говорив Гофман під час згаданої прес-конференції, – кожна нація має особливості, які переходять в анекдоти. Мої наміри серйозні: мені здається, що з історії України можна вибрати її основні періоди». Сконцентрована історія тим більше вражає якоюсь закономірністю в прагненні іншої нації упокорити українців, їх асимілювати. «За часів Київської Русі, – зазначає режисер, – Рюриковичі правили в Києві, а після монголо-татарською навали росте значення Москви. Марксизм, як вчення, намагався довести, що весь час був народ (український), але народ цей не мав права й пікнути.» Головне враження від фільму – оптимістичне: попри всі криваві розправи, яких зазнала українська нація, вона завжди знаходила сили для спротиву. А нам залишається чекати четвертої, завершальної серії фільму «Україна», а також вірити, що уряд України придбає цей фільм, щоб українські глядачі змогли побачити історію своєї країни і переконатися, якою вона була героїчною, щоб могли звільнитися від комплексу меншовартості й гордитися тим, що вони українці.

Мав рацію Р. Балаян, коли сказав, що в Україні не знайшлося постаті, яка б узяла на себе сміливість створити такий фільм. Мав рацію і коли стверджував, що Гофман любить Україну й українців. Ця любов і живила його енергію, необхідну для такої титанічної праці.